

„Csomagkapcsolás” egy kicsit másképp

Az online drogpiaac jellemzői

Absztrakt

Digitális vagy e-kereskedelem nélkül ma már elképzelhetetlen a modern világ, ugyanakkor talán nem közsímert, de az e-kereskedelem az 1970-es évek elején egy marihuána adás-vétellel kezdődött. Napjaink kiskereskedelmi szintű drogpiaacát a nyílt és darkweb-piacok uralják, a közösségi média és a titkosított kommunikációs alkalmazások járulékos eszközeivel. Az online felületen történő kábítószer-kereskedelem digitális lenyomata a kábítószerpiacnak, ugyanakkor megtestesíti azt a platformot, amelyre az offline piac nem képes: elérhető távolságba hozza a vásárlók számára a tényleges kínálati piacot. Miközben a digitális drogkereskedelem számos előnyt nyújt a fogyasztók, a vásárlók és az eladók részére, a hatóságok komoly nehézségekkel küzdenek a felderítést illetően. A piac „etikusabb” lett, a vásárlók, fogyasztók nincsenek kiszolgáltatva a dílereknek, a kereskedelem kriminális portfóliója (olyan erőszakos és élet elleni bűncselekmények, amelyek a kábítószer-jelenséghez kötődnek) pedig értelmét veszti a digitális térben. Egyelőre úgy tűnik, hogy a digitális piacterek „megszelídítették” a kábítószerpiacot.

Kulcsszavak: *kábítószer, kábítószerpiac, e-kereskedelem, darkweb*

Abstract

“Package switching” in a different way – the characteristics of the online drug market

The modern world is now unimaginable without digital commerce: although it may be not well known, e-commerce however began in the early 1970s with the sale and purchase of marijuana. Today’s retail drug market is dominated by open and dark web markets, with the ancillary tools of social media and encrypted communication applications. The online drug trade is a digital imprint of the drug market, but at the same time it embodies the marketplace that the offline market is not capable of providing: it brings the broad spectrum of the supply market within the reach of buyers. While the digital drug trade offers many co-benefits for consumers, buyers and sellers, the authorities face serious difficulties in detection. The market has become more “ethical”; buyers and consumers are not at the mercy of dealers, and the additional criminal portfolio of

* Ritter Ildikó, tudományos munkatárs, OKRI. ORCID: 0009-0000-8637-6620.

trade (violent crimes and crimes against life that are connected to the drug phenomenon) loses its meaning in the digital space. For now, digital marketplaces seem to have tamed the drug market.

Keywords: *drug, drug market, e-commerce, dark web*

Bevezetés

Bármilyen furcsa, de az e-kereskedelem, az 1970-es évek elején, tulajdonképpen egy marihuána adás-vétellel kezdődött... *Mike Power* így ír erről:

„Az internet története az ellenkultúrához kötődik, az ellenkultúra pedig – többek között – a pszichoaktív szerhasználathoz, ahol a technológiai protokollok és kulturális álmodozások egymáshoz igazodtak és egymással ütköztek. A droghasználók, a zenei ellenkulturális mozgalmak tagjai és a korai technológiai újítók nem csak tájékoztatták és inspirálták egymást, de gyakran ugyanazok a személyek is voltak. A TCP/IP internet technológiák létrejöttéhez társuló utópiák nem különböznek annyira attól, amit az LSD kínált: egyenlőség, összekapcsolódás és annak tudatosulása, hogy mindnyájan egy nagy egység részei vagyunk.”

(POWER, 2014: 59)

Az adatok hatékony továbbításának módszerét az 1960-as évek elején fedezte fel – egymástól függetlenül – három informatikus szakember.¹ A telefonhálózatot felhasználva az adatokat „feldarabolták” és a hálózat csomópontjain keresztül irányítva átvezették, hogy „újra összerakva” a megfelelő helyre érkezhessenek. Ez a „csomagkapcsolási” (*packet-switching*) koncepció lett a központi struktúrája a nemzetközi telekommunikációnak, majd később az adathálózatok működésének. Négy hónappal a holdra szállás után, 1969. október 29-én az *Advanced Research Projects Agency Network* (ARPANET), a világ első csomagkapcsolási adathálózata (*packet-switching network* – PSN), amely négy földrajzilag egymástól távol eső egyetem négy számítógépéből állt, megkezdte a működését. Az első elküldött üzenet a „bejelentkezés” (*login*) akart lenni, azonban a beírás közben a rendszer összeomlott, így az első szó, amelyet egyik számítógépről küldtek egy másikra, a „lo” lett. (MARKOFF, 2006) Az ARPANET-et gyakran az internet megszületésével azonosítják. Állítólag úgy tervezték, hogy túlélje a termonukleáris csapást is, azaz ha a hálózat egyik csomópontja vagy cellája megsemmisülne, a

¹ *Leonard Kleinrock*, a Massachusetts Institute of Technology és *Paul Baran*, a Rand Corporation informatikusai, illetve *Donald Davies*, az egyesült királyságbeli teddingtoni Nemzeti Orvosi Könyvtár kutatója.

többit összegyűjti a digitális jeleket és átirányítja az információkat a „túlélő” csomópontoknak. Az ARPANET célja azonban nem az volt, hogy háborús események esetén szavatolja az adatáramlást, hanem hogy lehetővé tegye a földrajzilag elkülönülten tevékenykedő egyetemi kutatók között az információmegosztást. (STEWART, 1975). A net alapítói meg akarták osztani a tudásukat, illetve mindenki más tudását is, egyszerre, egy időben, ingyenesen, központosított ellenőrzőrendszer nélkül. Volt egy számítógép a Stanford Kutatóintézet Engelbart Augmentációs Kutatóközpontjában, amelyet az ARPANET második csomópontjának szántak. (POWER, 2014: 68) Az 1960-as évek kaliforniai ellenkultúrához tartozó „csodabogarak” és a korai személyi számítástechnika úttörői közötti kapcsolatot Markoff *„Amit a pele mondott: hogyan formálta a hatvanas évek ellenkultúrája a személyi számítógép-ipart”* című könyvében hitelesen dokumentált. (MARKOFF, 2006) Ebben olvasható, hogy *a világon az első online tranzakció – talán ezek után már nem is meglepően – kábítószer-eladás volt.*

„1971-ben a stanfordi diákok az ARPANET fiókjait használva, a SAIL nyelvezet segítségével² kereskedelmi tranzakciót »hajtottak végre« a MIT-en (Massachusetts Institute of Technology – Cambridge) tanuló diáktársaikkal. Az e-kereskedelem első tranzakciója kannabisz eladáshoz/vásárláshoz kötődött. A hálózatot a diákok arra használták, hogy »szép csendben« megszervezzék és lebonyolítsák egymást közt a marihuána adás-vételt.” (MARKOFF, 2006, 109).

Az ellenkultúra a technikai fejlődés előrehaladtával kiberkultúrába csapott át (TURNER, 2006), amelynek alapvető értékei magukon hordozzák az ellenkulturális mozgalmak főbb értékeit, és amelyek az internet létrejötte és fejlődése által egy olyan kollaboratív és korábban digitális utópiának vélt valóságot hoztak létre, amely – a MIT-es *Nicholas Negroponte* professzor szerint – *„ellapította a szervezeteket, globalizálta a társadalmat, decentralizálta az irányítást, és amely segíti az emberek közötti harmonizációt”* (NEGROPONTE, 1995: 182).

Tovább nem taglalnám az internet és az e-kereskedelem széles körűvé válásának történetét, azonban az online droggereskedelem – amelyre a fentiek alapján joggal mondhatjuk, hogy egyidős az internet létrejöttével – „epidémiája” és komoly piaci szegmenssé válása az első *darknet*en létrehozott online market, a *Silk Road* indulásához köthető. Mivel a piactér legnagyobb forgalma és bevétele kábítószer-eladásból származott, tulajdonképpen tekinthetjük az első online kábítószer-piactérnek is, ahol VPN³ segítségével a felhasználók névtelenül és biztonságosan böngészhettek anélkül, hogy az adatforgalmat bárki is ellenőriz-

² SAIL (*Stanford Artificial Intelligence Language*): a Stanford Egyetem AI (*Artificial Intelligence*) Laboratóriumában 1970-ben, *Dan Swinehart* és *Bob Sproull* által kifejlesztett programnyelv.

³ Virtual Private Network – virtuális magánhálózat.

hette volna. A Silk Roadon már bitcoinnal lehetett vásárolni, a vevők ingyen regisztrálhattak, de az eladók aukción keresztül juthattak felhasználó fiókokhoz. A weboldal 2011 februárjában indult. A piactér tulajdonosa, *Ross Ulbricht* néhány hónap alatt hatalmas rajongótáborra tett szert, amikor a mára már megszűnt *Gawker*-blogon *Dread Pirate Roberts* álnéven írt cikkeivel népszerűsítette a piacot, majd 2011 júniusában *Adrian Chen* írt egy ismertetőt a weboldarról, aminek a hatására a site látogatottsága még erőteljesebben megnőtt. A hatóságok tehetetlenek voltak egészen 2013 februárjáig, amikor letartóztattak egy ausztrál kokain- és ecstasy dílert, akinek a számítógépén terhelő bizonyítékokat találtak arra, hogy kapcsolatban állt a Silk Road weboldallal. Ezek után az ausztrál rendőrség és a DEA célba vette az oldal felhasználóit, akik közül sikerült néhányat kézre keríteni. 2013. május 1-jén az oldalt rövid ideig tartó DDoS⁴ támadás érte. 2013. október 2-án az FBI lefoglalta az oldalt és letartóztatta annak tulajdonosát, Ross Ulbrichtot. (BALL, 2013; KUSHNER, 2014; MARRIC, 2021) Pénzmosás, hekkelés és kábítószer-kereskedelem miatt emeltek vádat ellene és 2017-ben életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélték. Ez sem akadályozhatta meg azonban, hogy a Silk Road darknet market az underground kereskedelem példaképevé és inspirálójává váljon.⁵

Az e-kereskedelem fogalmi keretei és főbb jellemzői

Bő fél évszázaddal az ARPANET megszületése után a digitális, online vagy e-kereskedelem (a továbbiakban ezeket szinonimaként használom) nélkül már elképzelhetetlen a modern világ. A gazdaság valamennyi ágazatában és szegmensében jelen van. Az elektronikus technológiák által lehetővé tett kereskedelem alatt az áruk, szolgáltatások vételét, eladását, pénzeszközök vagy adatok elektronikus hálózaton, elsősorban az interneten keresztül történő továbbítását értjük.⁶

2022-ben⁷ a globális e-kiskereskedelem éves forgalma 5,717 milliárd dollár, ebből Európa részesedése 1,154 milliárd dollár volt. (CRAMER-FLOOD, 2022) Európában a polgárok 92 százaléka használ internetet és az internethasználók 76 százaléka vásárolt 2022-ben a világhálón, azaz ekkora hányaduk volt e-vásárlónak tekinthető – 42 százalékuk 100 és 500 euró közötti összeget költött a

⁴ *Distributed Denial of Service* – a szolgáltatás megosztásának ellehetetlenítése.

⁵ A piactér 214 millió dollár értékben bonyolított le tranzakciókat 2011 és 2013 között. A lefoglalás során az FBI 4 millió dollár értékű bitcoint is talált. <https://www.avast.com/c-silk-road-dark-web-market>

⁶ Hat típusát különböztethetjük meg. Lásd erről HASHEMI-POUR – LUTKEVICH, 2023.

⁷ A kézirat leadásakor még nem voltak elérhetőek a 2023-as adatok.

digitális piacon. (LONE – WELTEVREDEN, 2023) Hazánk mind az internethasználók (a lakosság 90%-a), mind pedig az e-vásárlók (az internethasználók 78%-a) érintettségének tekintetében az európai középmezőnyben helyezkedik el. (LONE – WELTEVREDEN, 2023: 54–56)

A legális e-kereskedelem jellemzői meghatározóak az illegális termékek tekintetében is. Hazánk az internethasználók és az e-vásárlók részesedésében mért gyors intenzitású növekedéssel az elmúlt években nem csak az európai uniós átlaghoz zárkózott fel, de vélhetően az illegális termékekkel történő e-kereskedelem piacán is, hiszen a drogpiacon ugyanannak a globális vagy helyi gazdaságnak a része, mint a legális gazdaságot alkotó piacok; ugyanabban a gazdasági, társadalmi és politikai környezetben működik. A drogpiacon tevékenykedő csoportok „lemásolják”, adaptálják a legális piacon érvényesülő kereskedelmi és marketing-mintázatokat, ráadásul ugyanúgy hatnak rájuk a globális vagy a helyi piacot és társadalmi környezetet érintő változások, ahogy a legális piacokra. A legális online kereskedelem kiépülése és elterjedése elősegítette az illegális online piacok létrejöttét, ezzel megkönnyítve a kiskereskedelmi kábítószer-tranzakciókat is.

2022-től két éven át tartalomelemzés módszerével vizsgáltam a darknetes piactereken a kábítószer-kereskedelem alakulását⁸, 2023-ban pedig az ismertté vált, kábítószerrel és egyéb tiltott szerekkel elkövetett online-bűncselekmények és elkövetőinek jellemzőit is górcső alá vettem *Az online drogkereskedelem hazai jellemzői* (RITTER, 2023) című kutatással.⁹ A tanulmányban e két vizsgálat legérdekesebb eredményeit ismertetem.

⁸ Az öt érintett webáruház a következő volt: Ares Market, Tor Market, Royal Market, Asap Market, Hydra Market. Időközben a Hydra Market megszűnt, így tulajdonképpen négy webáruházat figyeltem. Emellett öt weboldalt, azaz egy-egy kereskedő saját online értékesítési felületét is követtem. Mindegyik kereskedő nagyobb webáruházakban is kínálta termékeit. Ezek a következő fantáziánéven futottak: WeAreAmsterdam, Global Dreams, Heineken Express, Prescoxy Squad, Tom & Jerry. A kutatás célja megfelelő informatikai eszközök nélkül nem lehetett más, mint hogy „up to date” információkkal rendelkezhessem a piac működéséről a következő évi empirikus kutatáshoz.

⁹ 2023-ban dokumentumelemzés módszerével, országos reprezentatív mintán vizsgáltam azokat a 2018 és 2021 között, bármilyen tiltott szubsztancia (kábitószer, új pszichoaktív szer, gyógyszer, teljesítményfokozó szer) érintettségével indult eljárások ügyiratait, amelyekben az ENYÜBS-ben az elkövetés jellemzői között a *behozattalal, kivittel, átszállítással* változó volt feltüntetve (N=234). A vizsgált esetek többségében a NAV Repülőtéri Igazgatósága vagy a Magyar Posta kezdeményezte az eljárást, azaz feltételezhető volt, hogy többségében online rendeléssel próbált valaki saját célra vagy továbbértékesítésre szánt tiltott szubsztanciát megszerezni, amihez legális szállítási szolgáltatást használt fel. A kutatás során nem csak a

Itt jegyzem meg, hogy a tárgykörben több érdekes hazai tanulmány is publikálásra került (lásd például SEBAKOV, 2020; NAGY, 2021; HERTELENDI, 2022).

A digitális drogkereskedelem mintázatai

A Covid19-pandémia megfékezésére hozott korlátozó intézkedések felgyorsították az illegális drogpiacon digitalizálódását. A személyes kontaktusok elkerülésére rövid időn belül látványosan megnőtt a nyílt webes és a darkweb-piacok jelentősége, a közösségi média bevonódása és a titkosított kommunikációs alkalmazások használata.

A globális kábítószer-piacot egyre határozottabban jellemző online kis- és nagykereskedelem kibővült; létrejötték, sőt bejáratódtak azok az új módszerek, marketingstratégiák és szállítási mintázatok, amelyek lehetőséget adnak arra, hogy a drogpiacon tranzakciók egyre nagyobb része a digitális térben induljon és legális piaci transzferek igénybevételével jusson el a termék a vásárlóhoz. A digitális térben történő kábítószer-, illetve tiltott szerek kereskedelme mindhárom webfelületen (nyílt web, *deepweb*, *darkweb*)¹⁰ jelen van, így többféle módon és e módzatok sajátos keverékeként is működik:

- nyílt interneten, egy eladó saját honlapján;
- nyílt interneten, e-mail-ben vagy üzenetküldő alkalmazáson keresztül (preferáltak a végpontok közti titkosítással rendelkező szolgáltatások);

kábítószerekkel, de egyéb, a hatályos rendelkezések alapján tiltott anyagokkal (gyógyszer, teljesítményfokozó szer, prekursor, új pszichoaktív szer) történő behozatali vagy kiviteli bűncselekmények is bekerültek a mintába, illetve a vizsgálatba.

¹⁰ A felszíni háló vagy nyílt web az a rész, amelyet az emberek leginkább ismernek és használnak. A felszíni háló alatt van az ún. mély háló (*deepweb*). Az internet ezen része a hagyományos keresőmotorok számára nem elérhető, így a webrobotok sem tudják elérni. A *deepweb*-ben található oldalak és információk eléréséhez a felhasználóknak megfelelő jogosultsággal és hitelesítési adatokkal kell rendelkezniük. A *deepweb* alatt található a *darkweb*, amelyhez még nehezebb hozzáférni titkosított és privát jellege miatt, ami teljes anonimitást biztosít a felhasználók számára. A *darkweb*-nek van néhány törvényes felhasználási felülete, beleértve a privát kommunikációt és a bizalmas erőforrások védelmét. Ennek ellenére főként az illegális kábítószer-piacok, a feketepiacok és a kibertámadási szolgáltatások tárhelyeként híresült el. Már maga a kialakítása is a kriminális tevékenységek hotspotjává teszi, így nem csoda, hogy a *darkweb* a „bűnözőweb” szinonimájává vált. A *The Onion Router* (TOR) néven ismert szoftverre van szükség a *darknet* eléréséhez. Ez eredetileg az Egyesült Államok kormányának által létrehozott anonimizáló böngésző, ami lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy elérjék a *darknet*-et, és egyben blokkolja személyazonosságukat is. A biztonságot erősíti, hogy a *darknet*-en a történő tranzakciók csak kriptovaluta használatával lehetségesek. (OZKAYA – ISLAM, 2018: 128–132)

- nyílt neten valamilyen online játék vagy közösségi platform privát chatszobájában;
- deepnet alkalmazásával (*Deepnet Explorer* segítségével) csevegő vagy üzenetküldő programon keresztül, vagy valamely fent említett privát chatszobában;
- darknet piactéren vagy darkneten termékét kínáló vendor (kereskedő) saját honlapján.

Ezek a mintázatok a kereskedelmi tevékenység megrendelési és fizetési fázisát takarják, a szállítás, illetve a termék vásárlóhoz juttatása – nagyobb földrajzi távolságok esetén – mikro- és kiskereskedelmi szinten már legális transzfercsatornákon, legális szállítmányozási és csomagküldő piacon keresztül történik.

A digitális drogkereskedelem mintázatai tulajdonképpen az illegális és legális kiskereskedelmi, illetve mikrovállalkozói szintű folyamatok sajátos elemei, amelyekben egyrészt a legális online kereskedelemről adaptált módszereket és eszközöket, másrészt pedig legális piaci eszközöket, illetve szolgáltatásokat is alkalmaznak a tranzakciók lebonyolításához. A nyílt és a darkwebes piacok működése közti különbség alapvetően a digitális felületen történő tevékenység ellenőrizhetőségében és a hatósági észlelési kockázat minimalizálását célzó konspiratív módszerek alkalmazásában rejlik.

A darknetes piacterek

A piacterek, illetve webáruházak tartalmainak követése során több változó segítségével elemeztem a platformok működését és kínálati piacát. Vizsgáltam

- a kínálati piac változását;
- a legnépszerűbb termékek árának alakulását;
- az új termékek típusát és jellemzőit;
- a platformok tranzakcióinak kényelmét és biztonságát szolgáló fejlesztéseket.

Ez utóbbiak voltak ugyanis az üzemeltetők marketingstratégiájának legfőbb elemei (pl. fizetések megkönnyítése és biztonságossá tétele, a soknyelvűség), amelyek segítségével odavonzhatták mind az eladókat, mind pedig a vevőket. Minél nagyobb, biztonságosabb és kényelmesebb ugyanis egy piactér, annál több a vevő – és így a tranzakció is –, amelyből az üzemeltető vagy közvetítő profitál. Az üzemeltetők marketingstratégiája, hasonlóan a piachoz, rendkívül dinamikus. A piacterek többsége *Escrow számlát* használ. Az online *escrow* az internetes kereskedelem kezdete óta van jelen. A darknet-piacokon történő adás-vételek a

hatósági észlelési kockázat kivédése érdekében kriptovalutákban zajlanak. A legelterjedtebb kriptovaluta a Bitcoin (BTC) és a Monero (XMR), de jellemzően a piactereken többféle kriptovalutával lehet vásárolni.

A piactér színvonalának és biztonságának érdekében az üzemeltetők feltételekhez kötik az eladók (kereskedők vagy vendorok) befogadását. Van, ahol csak pozitív *feedback*-kel (visszajelzéssel) rendelkező, ún. megbízható kereskedőket engednek a piactérre, máshol bizonyos mennyiségű korábbi ellenőrzött tranzakció szükséges a belépéshez.

Ugyanakkor a darkneten webáruházak üzemeltetők biztonsági intézkedéseinek fókuszja elsődlegesen *nem a hatósági ellenőrzés elkerülésére*, hanem a *hekkerek kibertámadásainak megelőzésére* irányul. A DDoS elleni védelem létfontosságú a szerverek üzemeltetőinek, ugyanis ez egy olyan kibertámadás, amely hatalmas mennyiségű adattal áraszt el egy webhelyet vagy egy alkalmazás szerverét, egészen addig, amíg az összeomlik. A hatóságok is alkalmazzák ezt a technikát.

A piacterek, webmarketek relatíve rövid életűek (0–3 év). Többségük nem hatósági észlelés miatt szűnik meg, hanem olyan támadások vagy rendszer-szintű jelenségek miatt, amelyek a darknet market „természetes velejárói”. A konkurens kibertámadásokkal igyekeznek egymás működését ellehetetleníteni, illetve az újonnan induló webáruházak kedvezményei elszívják az eladókat. Az sem ritka, hogy az üzemeltetők „jóllaknak” és egy időre kiszállnak az üzletből – darknet-zsargonnal élve „nyugdíjba mennek”. Ez általában akkor következik be, ha az üzlet a zeniten túllép, leszálló ágba kerül és/vagy egyben jelek utalnak arra, hogy vagy a hatóság, vagy a konkurencia kibertámadással próbálkozik.

2022-ben – a vizsgálat idején – hatósági intézkedések nyomán megszűnt az *Igor Dekhyarchuk és társai által* üzemeltetett Marketplace nevű platform, amelynek napi 5000 látogatója volt, illetve kibertámadás miatt leállt két másik népszerű piactér, a WorldMarket és a Versus Market is.

Az új piacterek zömét a régi, megszűnt vagy letűnőfélben lévő webáruházak adminisztrátorai hozzák létre. Igyekeznek megtartani a megbízható kereskedőiket, ennek érdekében számos kedvezményt kínálnak nekik az új piactéren, illetve azoknak a minősített vendoroknak is, akik csatlakozni kívánnak.

A tanulmány írásakor a legnépszerűbb piacterek közé számított például az AlphaBay Market, a Tor2Door Market, az ASAP Market, a Vice City Market és az Abacus Market. A vizsgálat kezdetén, 2022 márciusában, az azóta bezárt Hydra, az ASAP, a Tor, a Quest, az Ares és a Versus Market szerepeltek – egyebek mellett – a legnépszerűbb darknetes webmarketek között.

A vizsgált darknetes piacokon, 2023-ban csak úgy, mint a hagyományos, offline kábítószer-piacon, a legnépszerűbb kínálati termékek a kannabiszszármazékok voltak. Ezt követték a kokain, az amfetaminszármazékok (beleértve a metamfetaminokat is), a pszichedelikumok (LSD, DMT, 2-CB stb.), a különböző disszociatív drogok (GHB, Ketamin stb.). A piacokon sokféle formában és hatóanyag-tartalommal kínálják a kábítószeres többségét. A kannabiszszármazékok és a metamfetaminok kínálati piaca többségében európai kereskedőkhöz köthető. A vizsgálat idején a kábítószernek minősülő termékek a darknetes platformok kínálatának 54–68 százalékát tették ki.

Az online térben az illegális termékek piaca összeér. A darknetes piacokon – és egyes vendorok saját felületein – a kábítószeres mellett gyógyszerekkel, teljesítményfokozó és potencianövelő szerekkel is találkozhatunk. Ugyanakkor a dopping- és a potencianövelő szerek iránt relatíve kicsi a kereslet. Ennek oka, hogy ezek a termékek a nyílt interneten is hozzáférhetők és VPN alkalmazásával ott egyszerűbb – szinte kockázatmentesen – vásárolni.

A vizsgált kereskedők saját platformjai kizárólag kábítószeres forgalmaztak, ráadásul a legnépszerűbb típusokat. Vannak olyan egyéni felületek, ahol csak egyféle szertípust árulnak (pl. kannabisz típusú szertípust), azonban annak speciális formáit (pl. magas hatóanyag-tartalmú pasztát) is. A mintába került kereskedők mindnyájan szerepelnek több nagyobb piactér vendorai között is.

Áremelkedés jellemzően egyes MDMA-fajták, a Speed-paszták és egy helyen a Ketamin vonatkozásában volt detektálható a vizsgálat idején. Egy-egy szertípus rendkívül sokféle formában és hatóanyag-tartalommal szerepel a piacokon kínálatában. Érdekes jelenség volt, hogy egyes mikroállalkozók a saját platformjukon drágábban kínáltak egy-egy adott terméket, mint a népszerű piacokon. A nagyobb kereskedelmi platformokon egymáshoz igazítják a vendorok az árakat, csak úgy, mint a nyílt online vagy akár az offline piacokon.

A darknetes piacokon az összes tiltott termékkel történő tranzakciónak csak egy részét teszik ki, de detektálható egyfajta specializálódás és egyre több a nagybani kereskedő megjelenése is. Külön figyelmet érdemel, hogy növekszik az ún. *nemzeti piacok* száma, ami azt jelzi, hogy

- a piacokon üzemeltetők is érzékelik, hogy a vásárlók a szállítással, a termék fogyasztóhoz juttatásával kapcsolatos észlelési kockázatok miatt óvatosabbak. Nem véletlen, hogy az új, aktív vásárlók és tranzakciók száma csökkent az elmúlt egy-két évben (UNODC, 2023). A helyi érdekességű piacokon, amelyek szerverei többségében nem feltétlenül az adott országban találhatók, de a vendorainak egy része igen, a hatósági

észlelési kockázatok minimalizálhatók, mert a belső vagy a régió belüli csomagküldés sokkal kevésbé ellenőrzött.

- lassan, de megkezdődött a digitális kábítószer-kiskereskedelem földrajzi specifikáció szerinti felosztása a piacterek között, ami a piacterek egymás közti, a gazdasági előnyserzés vagy a konkurencia ellehetetlenítése érdekében történő „hekkeléseitek” (DDoS, Cliker, Dropper, Proxy stb.) visszaszorulását eredményezheti. Mivel ezeket a támadásokat gazdasági érdekek motiválják, így a piac felosztása mérsékelheti ezt. A földrajzi vagy nemzeti specifikáció indikátora a piactéren használt nyelvezet, illetve a szállításként megjelölt körzet.

A nyílt net térnyerése

A nyílt háló egyes médiaplatformjai és weboldalai egyre meghatározóbbá válnak a tiltott szerek alacsony szintű, mikro- és kiskereskedelmi tranzakcióiban, tekintettel népszerűségükre, az alacsony észlelési kockázatra és a velük kapcsolatos relatíve enyhe jogkövetkezményekre. Míg a gyógyszereket, teljesítményfokozó szereket, az új pszichoaktív szereket, illetve legális drogokat (*legal high*), sőt a kannabiszszármazékokat is sokan a nyílt neten található speciális piactereken vagy a deepweben vásárolják, addig a kokainvásárlások – a darknet marketek mellett – nem ritkán a közösségi média platformjain zajlanak.

A nyílt net térnyerése a mikro- és kiskereskedelmi szintű drogpiacon összefüggésbe hozható az európai, illetve az Egyesült Államok drogpolitikai stratégia- és szemléletváltásával. A kannabiszszármazékok dekriminalizálása, illetve legalizálása széles körben zajlik mindkét kontinensen.

Az ezzel kapcsolatos szakpolitikai, illetve a politikai attitűdváltozás miatt mind a keresleti, mind pedig a kínálati oldalon jelentősen csökkent mind a félelem, mind pedig a kockázat a hatósági észleléstől; egyfajta „csendes egyetértés” alakult ki a drogfogyasztó társadalom és a politika között, ami meglátszik a vásárlási mintázatok átalakulásában is.

A jogkövetkezmény nélküli vagy enyhe jogkövetkezményhez kötött mikro- vagy kiskereskedelmi mennyiségű kábítószer-birtoklás, adás-vétel a rejtett hálóról és a nehezen elérhető és látható tranzakcionális csatornákról és mintázatokról a nyílt netre terelte és láthatóvá, sőt ellenőrizhetővé és követhetővé tette a hatóságok számára ezen kannabisz-tranzakciók jó részét. Ez pedig az ártalomcsökkentés szempontjából kiemelt jelentőségű.

Szabadpiac és hálózati irányítás

A droggpiac digitalizálódása új felderítési módszereket, technikákat és szakértelmet kíván a bűnüldöző hatóságoktól, ugyanakkor a keresleti piaci szereplők, azaz a vásárlók részére a személyközi kapcsolatokon történő tranzakciókhoz képest számos előnyt kínál, amennyiben az eladók hitelesek és jó minőségű terméket forgalmaznak. A vevők a termékeket és az eladás folyamatát – csakúgy, mint a legális online piacok digitális felületein – folyamatosan kontrollálják; értékeléseikkel, véleményeikkel minősítik a vendorokat, akik a platformokon egymással versenyeznek a vevőkért. Éppen ezért vált az eladók marketingstratégiájának részévé, hogy hiteles információkkal lássák el a felületeiken a vásárlókat a termékekkel és annak biztonságos felhasználásával kapcsolatban, amely értelmezhető egyfajta ártalomcsökkentő marketingstratégiaként is. Napjainkban a darknetes piacokon történő kábítószer-vásárlást – egyes vizsgálatok szerint – a résztvevők biztonságosabbnak tekintik, mint a személyközi üzletet (VAN HOUT – BINGHAM, 2013) annak ellenére, hogy szabályozottság hiányában nem nyújtanak semmilyen fogyasztói védelmet, ráadásul a rendőrségi rajtaütések és csalások nagy veszteségeket okozhatnak a piac résztvevőinek.

A legtöbb darkneten működő droggereskedő egymással párhuzamosan létező, jellemzően a legnagyobb kereskedelmi volumenű piacokon folytatja tevékenységét (migráló kereskedők), így ha a hatóságok miatt bezár egy-egy felület, a többi online piactéren tovább folytatódhat az üzlet. A kereskedők migrációja gyors, így kereskedelmi volumenük általában gyorsan helyreáll. Bár az egyes piacterek törékenynek tűnhetnek, az összehangolt felhasználói migráció garantálja a rendszer általános rugalmasságát (ELBAHRAWY et al., 2020).

Az első nagy kriptopiac, a Silk Road bezárása óta számos hasonló piactér jelent meg.

Szinte tiszta szabadpiac működik, nincsenek olyan szabályozók, amelyek korlátoznák a tisztességtelen versenyt, a piac fejlődése maga alakítja annak működését és az egyéni érdekek összessége mentén hívja életre a szabályait. Habár nem számíthat jogi védelemre sem a pórul járt vevő, sem az eladó, a piac az egyes szereplők piaci érdekeinek kényes egyensúlyán keresztül fejlődik és prosperál.

Thomas Eimer és Jorrit Luimers szerint a darknet online piacterein zajló kábítószer-kereskedelem stabil, sőt bővülő piaci pozíciót szerzett a nemzetközi droggereskedelemben. (EIMER – LUIMERS, 2019) A látványos rendőrségi razziák és az említett tisztességtelen verseny problémájának ellenére úgy tűnik, az eladók és a

vevők is kellően elégedettek mind a vásárolt termékek minőségével, mind a piac működésének megbízhatóságával. A tulajdonjogok is minden piaci szereplő számára kellőképpen védettek (vevő, eladó, közvetítő), így pénzügyi szempontból is megbízható tranzakciós színtérré váltak ezek a piacterek. (TZANETAKIS, 2018) Gazdaságszociológusok újabb kutatásai foglalkoznak ezzel a jelenséggel és racionális választáson alapuló modelleket használnak az interakciók viszonylagos stabilitásának magyarázatára. Úgy vélik, hogy a piaci szegmens összes platformja egyfajta gazdasági ökoszisztémát hoz létre, amely lehetővé teszi a tulajdonjogok érvényesítésének lehetőségét és stabilitását. (PRZEPIORKA et al., 2017)

A piacok működőképességét azonban hierarchikus irányítási módok tartják fenn. Mind a hierarchikus irányítás tekintélyét, mind a piaci tranzakciók bizonytalanságait ellensúlyozza azonban a hálózati irányítás, amely lehetővé teszi az érintett szereplők közötti kölcsönös információcserét.

A darknetes webáruházakban zajló drogkereskedelem vonzereje az összes piaci szereplő számára abban rejlik, hogy a viszonylag jelentős előzetes beruházások ellenére (pl. a platformok megtalálásához és biztonságos használatához szükséges ismeretek) csökkentett észlelési kockázatú tranzakciót tesz lehetővé. Továbbá a piaci szereplők nem vonódnak be személyesen szükségtelenül a bűnöző szubkultúrába, ezáltal számos járulékos bűncselekmény elkövetésének, valamint az áldozattá válásnak a kockázata és lehetősége is lecsökken.

Ezáltal azzá válik a kábítószer-kereskedelem, ami; egy piaci tranzakcióvá.

Fontos kiemelni, hogy az online piacterek a mikro- és a kiskereskedelem színterei, a tényleges nagykereskedelem nem ezeken a platformokon zajlik.

Ahogy a legális e-kereskedelem, úgy a digitális drogpiac, illetve a tiltott szerek piaca is rendkívül gyorsan változik. A szerepdiffuzivitás okán egyébként is rugalmas kábítószerpiac a darkneten működő online piacterek segítségével még dinamikusabb és diverzifikáltabb disztribúciós stratégiával rendelkező piaccá vált.

A kézbesítés „művészete”

A piactereken történő rendelést és fizetést követően az online kereskedelem következő fázisa az árucikkek vagy szolgáltatások vásárlóhoz juttatása (szállítás), amelynek – a tilalmazott termékek esetében – a csomagolás kiemelten fontos része.

A darknet a „*stealth*” (lopakodó) kifejezést használja arra a módszerre, ahogy az eladók a terméket legális küldeménynek álcázzák. Egyes kereskedők a kábí-

tószert vagy csempészett árut különböző legális termékek tokjaiban, tartóiban, dobozaiban, vagy akár könyvek gerincébe rejtve küldik.

A kábítószer úgy csomagolják, hogy elkerüljék a szag- és egyéb nyomok azonosításának módszereit. A nedvességzáró zsákok (*Moisture Barrier Bags* – MBB), a vákuumzáró eszközök vagy az eladók által használt ún. *Mylar*-zacskók kiküszöbölik annak lehetőségét, hogy a kutyák észleljék a csomagolásból esetlegesen kiáramló szagokat.

Korábban a piaci fórumokon minden résztvevő számára elérhető voltak a lopakodásról és a csomagolásról szóló platformok, azonban az újabb piactereken szállítói fiókra van szükség, hogy hozzá lehessen férni ehhez a témához. A piacterek ugyanis érdekeltek abban, hogy a hatóságok ne szerezzenek könnyen tudomást a szállítási módszerekről.

A kommunikációhoz a darknet marketek többségén az *XMPP* és a *Jabber* azonnali üzenetküldő protokollokat használják. (MASON, 2022) Ezeken keresztül relatíve biztonságosan rendezhetik a tranzakciók részleteit a vásárlók és az eladók. Azt gondolhatnánk, hogy a szállítás és a kézbesítés az a pont, ahol a legális piaci csatornákkal összeér a vásárlás folyamata és épp ezért itt a legkönnyebben támadhatók és észlelhetők a tranzakciók, de ez koránt sincs így.

A szállítás nagyfokú konspirációt igényel, azonban éppen azért, hogy a legális online kereskedelem jelentős mértékben elterjedt a világban, olyan csomagmennyiség árasztja el a reptereket és a nemzetközi, illetve a nemzeti központi postai elosztóhálózatokat, hogy azok ellenőrzési és kockázatészlelési tevékenysége erősen korlátozott.

Az Európai Unióba irányuló legtöbb kereskedelmi küldemény Madridba, Amszterdamba, Brüsszelbe és Liège-be érkezik. Ez közel 65 millió csomagot jelent havi viszonylatban e négy kiemelt nemzetközi csomagforgalmi központban,¹¹ és ehhez társul még az unión belüli csomagforgalom. Még a legmodernebb eszközök igénybevételével is lehetetlen a csomagok többségének alapos átvizsgálása.

Hazánkban az EU-n kívülről érkező csomagforgalom kb. havi 3 millióra tehető, ugyanis ide érkezik az Alibaba piactér unióba irányuló termékrendeléseinek mintegy 90 százaléka.¹² Ehhez társul még az unión belüli csomagforgalom.

¹¹ Az adatok, információk *Sepsi Edit Ilona* ezredes, a NAV Repülőtéri Igazgatóság vámszakmai igazgatóhelyettesének *A vámhatáron átnyúló e-kereskedelmi forgalom jelenlegi és jövőben várható helyzete* című előadásán hangzottak el, az ORFK Online Kábítószer és Gyógyszerhamisítás Elleni Munkacsoportjának ülésén, 2023. február 21-én.

¹² Uo.

Három fő forgalmi entitáshoz kapcsolhatók a küldemények: az integrált postai forgalom (Fedex, TNT, DHL, UPS stb.), a nemzetközi postaforgalom, illetve a nemzetközi légiáru-forgalom.

Ha valaki az unión kívüli vendortól rendel terméket, lehetséges, hogy a fent említett négy nagy elosztó központ egyikében kezdi a csomagja az EU-beli utazását. Sőt az is gyakori nagyobb mennyiség esetén, hogy egy ottani postafiókba kerül a csomag, és gépjárművel érkezik Magyarországra.

A csomagforgalom kiterjedtsége és ezzel összefüggésben a csomagellenőrzések korlátozott logisztikája okán az online kábítószer-tranzakciók szállításával kapcsolatos hatósági észlelések kockázati tényezői a konspirációs lehetőségek széles tárházával jelentősen csökkenthetők.

Az online drogpiacon főbb hazai jellemzői

Hazánkban a hatóságok előtt ismertté vált, az online drogpiachoz köthető visszaélések csupán a jéghegy csúcsát képezik és az azokból nyerhető információk sokkal inkább a hatóságok nyomozati tevékenységének a jellemzői, mint a tényleges online drogkereskedelemnek. Azonban a 2023-as évi kutatásom eredményei érdekes mintázatokra hívták fel a figyelmet.

A hazai online drogkereskedelmet élénk keresleti piac jellemzi. Többségében fogyasztók online vásárlásait sikerül a hatóságoknak észlelniük (ráadásul többségük alkalmi vásárló), mindössze néhány mikro- vagy kiskereskedelmi szintű tranzakciót sikerül csak felderíteni. A komolyabb, nagyobb mennyiségre történő online tranzakciók a hatóságok előtt rejtett, védett digitális térben (darknet, deepnet) kezdődnek, de a „hagyományos, konspiratív módon” fejlődnek be – például a külföldről rendelt szállítmány nem Magyarországra érkezik, hanem egy logisztikai központként funkcionáló európai városba, ahonnan közúton jut be az országba. Majd innen – sok esetben a közösségi média felületén vagy speciális online játékok chatszobáin keresztül – jut el egy előre megjelölt helyre, vagy akár legális szállítványozási cég segítségével a vásárlókhoz. Ezekben az esetekben a felderítés elsődleges eszköze a humán információforrás lehet, persze azon keresztül információ nyerhető az online üzletmenet sajátosságairól is, ami aztán operatív és kibertechnikai eszközökkel támadható.

Miközben a kábítószer mikro- és kiskereskedelem a hatóságok számára „rejtett tranzakcionális környezetből” a részben látható digitális platformra váltott, az összetett – legális és illegális elemeket is tartalmazó – kereskedelmi mintázat miatt a felderítés, kiváltképp az eredményes felderítés

nemhogy könnyebb lett, de a vásárló és az elkövetési tárgy közötti, a hosszabb idejű fizikai távolságból adódó bizonyítási nehézségek miatt jelentősen visszaszorult. Az online felületen rendelt, majd a szállítás során a hatóság által észlelt és lefoglalt kábítószerrel szemben, azaz a realizálást követően, nem könnyű felfedni a vásárló személyét. A mintába került esetek 44 százalékában az elkövető kiléte nem volt megállapítható, további 9,3 százalékában pedig nem volt kétséget kizáróan bizonyítható, hogy a gyanúsított követte el a cselekményt.

A tiltott szerrel visszaélések felderítésének egyre bővülő részét képezik a NAV reptéri és határon történő észlelései. A rendőrség központi kábítószer-felderítő szerve(i) ezekben az esetekben ritkán „ügygazdák”, azaz többségében nem ők kezdeményeznek leplezett eszközök alkalmazásával saját felderítést. A NAV észlelésén alapuló másodlagos felderítői tevékenységük a meghatározó, azaz a realizált tiltott szerekhez elkövető társítása.

A mintába került esetek 97,4 százalékában a NAV Repülőtéri Igazgatósága volt az észlelő és egyben realizáló hatósági szerv. A NAV munkatársai kockázatértékelés módszerével (kockázatelemző szoftver, kábítószer-kereső kutya, a felderítők tapasztalata és rutinja alapján), illetve véletlenszerűen kiválasztott csomagok és levelek között találták meg a tiltott szert tartalmazó küldeményeket.

A mintába került ügyek 73,9 százalék a valamilyen kábítószer-bűncselekmény miatt indult, 14,6 százalékuk gyógyszerrel vagy teljesítményfokozó szerrel visszaélés, 11,5 százalékuk pedig új pszichoaktív anyaggal visszaélés miatt.

A tiltott szerek rendelkezésének egyik kiemelkedő időszaka hazánkban az év eleje, illetve vége. Az emberek többet tartózkodnak otthon, többet ülnek a számítógépeik előtt, többet „szörfölnek” a neten. A mintába került esetekben a felderítések kapcsán a január volt a legaktívabb hónap, ekkor volt a legtöbb hatósági észlelés, ami határozottan eltér a korábbi kábítószer-bűnözéssel kapcsolatos kvantitatív vizsgálataim havi eloszlási mintázatától, ahol a tavasz vége és az ősz eleje számított kiemelt időszaknak. (RITTER, 2019)

A mintába 17-féle kábítószer, egy prekursor (MAPA), 27-féle új pszichoaktív anyag és 54-féle gyógyszernek minősülő készítmény, mindösszesen 99 féle szer került. A legtöbb rendelés Hollandiából érkezett, ezt követte Kína, illetve India; az ügyek 77,7 százalékában (N=182) a szállítmány az Unión belülről, 22,3 százalékában pedig azon kívülről érkezett.

A mintába került „kábítószeres” ügyekben a kábítószer mint elkövetési tárgyak 82,4 százaléka *Hollandiából* érkezett hazánkba: ezen belül az amfetaminok 94,4 százaléka; a heroin, a Ketamin, az LSD és a DMT száz százaléka; az MDMA

95,3 százaléka és a kokain 87,5 százaléka. Ugyanakkor a legnépszerűbb kábítószert a mintában nem a kannabisz volt, hanem az MDMA, sőt a kannabisz-rendeléseknek mindössze csak 71,7 százaléka érkezett Hollandiából, a többi jellemzően Spanyolországból. A hatóságok előtt ismertté vált THC-t is tartalmazó CBD-rendelések azonban mind Hollandiához voltak köthetők. Az MDMA és az amfetamin-rendelések az összes Hollandiából érkezett tiltott szer 37,1 százalékát tették ki, tehát minden harmadik Hollandiából érkezett, a hatóság előtt ismertté vált tiltott szert tartalmazó csomag valamilyen amfetaminszármazékot tartalmazott.

A mintába került új pszichoaktív szerek tekintetében érdekes helyzet rajzolódott ki: új pszichoaktív anyagok csak Hollandiából (61,5%), Spanyolországból (5,2%) és Kínából (33,3%) érkeztek. A gyógyszerek esetében a mintába került szerek 77,7 százaléka Kínából, illetve Indiából érkezett. A gyógyszernek minősülő szubsztanciák 45 százaléka valamilyen teljesítményfokozó szer volt (különböző márkanevű anabolikus szteroidok, peptidhormonok, tesztoszteron-származékok).

A vizsgált kábítószeres ügyek 86 százalékát csekély vagy a csekélyt meghaladó mennyiségre követték el, ami azt jelzi, hogy a hazai hatóság által észlelt online kábítószert-rendelések elkövetői jellemzően fogyasztók, akik saját használatra rendeltek különböző készítményeket, és jellemzően azért választották a kábítószerthez jutásnak ezt a módját – mint az számos gyanúsítottai vallomásban is szerepelt –, mert ezt a személyközi tranzakcióhoz képest biztonságosabbnak, egyszerűbbnek és kevésbé kockázatosnak ítélték.

A vizsgált esetek 51,7 százalékában semmiféle információt nem sikerült találni arról, hogy honnan és/vagy hogyan történt a rendelés. Az ügyek közel felében (48,3%) azonban volt erről adat: ezen ügyek 82,4 százalékában a nyílt netről, 17,6 százalékában a darknetről rendelt a vásárló személy. A leggyakrabban említett weboldal a *sensiseeds.com* volt, ahonnan kannabiszszármazékokat és -magokat lehet rendelni. Népszerű volt még a proxy-val védett *chem.eu* és a *gr8research-chemicals-eu.com*. Ez utóbbi nyílt neten lévő weboldal időközben bezárt, az Instagram és Twitter alkalmazásokon azonban még elérhető a vállalkozás.

A darkneten a *Dream Marketet* (a rendelők 52%-a ezt használta), a *White House-t* és a *Market World-öt* nevesítették a gyanúsítottak. Mindhárom darknetes piactér azóta bezárt.

A mintában a rendelést feladó, azaz a tiltott szerekkel vásárlóként online tranzakciót bonyolító személyek voltak a tényleges elkövetők. A rendelést feladó személy és a címzett személy azonban nem mindig volt azonos. Ennek az

az oka, hogy a rendelés során azok a személyek, akik tisztában vannak azzal, hogy tiltott szer online tranzakción keresztül történő beszerzése bűncselekménynek minősül, igyekeznek konspiratív módon hozzájutni a tiltott termékhez. Többféle mintázat volt elkülöníthető; előfordult, hogy a megrendelő vagy a környezetében élő személy nevét és címét adta meg, vagy előre egyeztetve vagy később értesítve az így érintetté vált személyt arról, hogy vegyen át egy csomagot számára (anya, apa, testvér, élettárs, férj). Volt, hogy a saját nevét adta meg ugyan, de egy ismerőse címét társította hozzá. Előfordult, hogy egy ismerős nevében és személyes adataival rendelt – jellemzően valamilyen szíveség viszonzásaként „kényszerítve” erre valakit –, de olyan is, hogy egy ismeretlen személy nevét tüntette fel címzettként, saját telefonszámot adott meg és egy olyan helyszínre kérte a szállítást, amiről így csak ő értesült.

A gyógyszerek rendelése kapcsán kevésbé volt jellemző bármiféle konspiráció. A csomagon jellemzően szerepelt a tényleges címzett, a feladó cég, és az is, hogy mit tartalmazott a csomag.

A tiltott szerek online hazai piacon a hatóságok előtt ismertté vált vásárlók többsége olyan személy, aki eseti jelleggel, a személyközi kapcsolatokon alapuló drogpiacon történő vásárlás hátrányainak elkerülése és/vagy a hatósági észlelési kockázat mérséklése és/vagy a környezete előtt eltitkolandóan és/vagy más úton be nem szerezhetőség miatt, saját fogyasztásra rendelt kábítószer, új pszichoaktív anyagot vagy gyógyszert.

A mintába került elkövetők mint a tiltott szerekhez való hozzáférés érdekében online rendelést feladó személyek átlagéletkora 33 év volt, a medián 30 év, azaz ez volt a mintába került elkövetők életkorának középpértéke.

A legfiatalabb elkövető 15 éves volt, és NPS-t rendelt, a legidősebb 70, és gyógyszert rendelt.

82,3 százalékuk férfi volt, 17,7 százalékuk pedig nő. 80,3 százalékuk büntetlen előéletű volt, közel ötödük (19,7%) azonban élete során korábban már követett el olyan bűncselekményt, amely miatt büntetőeljárás indult ellene. A legjellemzőbb korábbi cselekmény valamilyen kábítószer-bűncselekmény volt, továbbá ittas vagy bódult állapotban elkövetett járművezetés. Azaz az érintettek korábban is jellemzően valamilyen addiktív szer vonatkozásában kerültek kapcsolatba az igazságszolgáltatás rendszerével.

25,4 százalékuk, azaz minden negyedik elkövető a mintában felsőfokú végzettséggel rendelkezett, további 20,7 százalékot tett ki az érettségizettek aránya. A magasan iskolázottak részesedése kimondottan jelentős volt a mintában.

Érdekességként megjegyzem, hogy az elkövetők 14,4 százaléka az elkövetés idején középiskolai tanuló vagy egyetemi hallgató volt, az orvosok, egészségügyi dolgozók részesedése pedig 8,3 százalékot tett ki.

Konklúzió

Az online felületen történő kábítószer-kereskedelem digitális lenyomata a kábítószerpiacnak, ugyanakkor megtestesíti azt a teret, amelyre az offline piac nem képes: elérhető távolságba hozza a vásárlók számára a tényleges kínálati piacot. Kinyitja kapuit azok számára is, akik korábban egy-egy dílernek, illetve az ő kínálatának voltak „kiszolgáltatva”, és azoknak is, akik eddig nem mertek kábítószerrel vásárolni. Ráadásul az online piacterek működése a minőség, a termékinformációk és a termékgarancia javulását eredményezte, miközben a vásárlók és a vásárlás anyagi és hatósági észlelési kockázata mérséklődött. Megvalósult az ártalomcsökkentésnek egy olyan kiterjedt formája, amely mindenkinek jó és amelyre a vendorok marketingstratégiájuk részeként tekintenek.

Napjainkban ugyan a hatóságok már képesek hosszabb ideig tartó, több szervezet összehangolt nyomozása által megszüntetni egy-egy népszerű piacteret, azonban az online kábítószerpiac hidraként funkcionál¹³, ami megnehezíti digitális piac visszaszorítását.

Miközben a digitális drogkereskedelem számos járulékos előnyt nyújt a fogyasztók, a vásárlók és az eladók részére, a hatóságok komoly nehézségekkel küzdenek a felderítést illetően. A hagyományos eszközök nem működnek, a digitális felderítés csak a piac szűk keresztmetszetét képes elérni, az okozott kár pedig jellemzően csak az üzemeltetőknek jelentős, ha sikerül egyáltalán megtalálni őket.

A piac „etikusabb” lett, a vásárlók, fogyasztók nincsenek kiszolgáltatva a dílereknek, a kereskedelem járulékos kriminális portfóliója (olyan erőszakos és élet elleni bűncselekmények, amelyek a kábítószer-jelenséghez kötődnek) értelmét veszti a digitális térben.

Az üzemeltetők, az eladók és a vásárlók „láthatóan láthatatlanok”, az anonimitás biztosított.

¹³ A Silk Road-ot követően, 2014 februárjában, a helyi hatóságok lekapcsolták a darkneten működő Utopia nevű holland piacteret. A *Silk Road 2* fórum egyik moderátora komoly csapásként értelmezte a darkweb piactér közösségére nézve az elmúlt időszak hatósági intézkedéseit és a következő szavakkal hívta a közösséget: „*Mutassuk meg nekik, hogy te, mi, hidrák vagyunk – vágj le egy fejet és tíz nő ki helyette!*”

Egyelőre úgy tűnik, hogy a digitális piacterek „megszelídítették” a kábítószerciacot.

Habár így a fogyasztók kevésbé érintkeznek a „hagyományos” bűnöző szubkultúrával, a darknetes piacterek műveleteibe történő bevonódásuk ténylegesen csak egy másik kriminális platformra tereli őket. Ennek közvetett hatásai már érzékelhetők, de évek múlva válnak majd markánsan láthatóvá.

Felhasznált irodalom

- BALL, J. (2013): Silk Road: the online drug marketplace that officials seem powerless to stop. *The Guardian*, 22 March. <https://www.theguardian.com/world/2013/mar/22/silk-road-online-drug-marketplace>
- CRAMER-FLOOD, E. (2022): Worldwide Ecommerce Forecast Update 2022. Digital Sales Growth Plummets as Overall Retail Returns to Pre-Pandemic Trendlines. *Emarketer*, 29 July. <https://www.emarketer.com/content/worldwide-ecommerce-forecast-update-2022>
- EIMER, T. R. – LUIMERS, J. (2019): *Onion governance: Securing drug transactions in dark net market platforms*. Conference paper presented at the Annual Convention of the Belgian Association for Political Science (VPW) and the Dutch Political Science Association (NKWP) 13 and 14 June, Antwerp. https://www.researchgate.net/publication/335243356_Onion_governance_Securing_drug_transactions_in_dark_net_market_platforms
- ELBAHRAWY, A. – ALESSANDRETTI, L. – RUSNAC, L. – GOLDSMITH, D. – TEYTELBOYM, A. – BARONCHELLI, A. (2020): Collective dynamics of dark web marketplaces. *Scientific Reports*, 10, 18827. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-74416-y>
- HASHEMI-POUR, C. – LUTKEVICH, B. (2023): Definition: e-commerce. *TechTarget*, December. <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/e-commerce>
- HERTELENDI L. (2022): Egy dark weben elkövetett bűncselekmény felderítésének tanulságai, a nemzetközi összefogás jelentősége. *Beliügyi Szemle*, 70. évf., 3. szám, 607–618. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.9>
- KUSHNER, D. (2014): Dead End on Silk Road: Internet Crime Kingpin Ross Ulbricht’s Big Fall. *Rolling Stone*, 14 February. <https://www.rollingstone.com/culture/culture-news/dead-end-on-silk-road-internet-crime-kingpin-ross-ulbrichts-big-fall-122158/>
- LONE, S. – WELTEVREDEN, J. W. J. (2023): *2023 European E-commerce Report*. Amsterdam–Brussels–Antwerp: Amsterdam University of Applied Sciences–Ecommerce Europe. <https://www.eurocommerce.eu/app/uploads/2023/09/2023-european-e-commerce-report-light-version-final-19-sep.pdf>

- MARRIC, L. (2021): Silk Road review: The true story of the dark web's illegal drug market. *New Scientist*, 17 March.
<https://www.newscientist.com/article/mg24933260-400-silk-road-review-the-true-story-of-the-dark-webs-illegal-drug-market/>
- MARKOFF, J. (2006): *What the Dormouse Said: How the Sixties Counterculture Shaped the Personal Computer Industry*. Penguin.
- MASON, M. (2022): How United States customs scientists at the border are stemming the flow of opioids and other dangerous drugs. *WCO News*, 98(2).
<https://mag.wcoomd.org/magazine/98-issue-2-2022/us-advanced-lab/>
- NAGY I. (2021): A kábítószer-bűnözés aktuális kérdései nemzetközi kitekintésben. *Magyar Rendészet*, 21. évf., 2. szám, 83–95. <http://dx.doi.org/10.32577/mr.2021.2.5>
- NEGROPONTE, N. (1995): Being digital – a book (p)review. *Wired*, 1 February.
<https://www.wired.com/1995/02/negroponte-27/>
- OZKAYA, E.– ISLAM, R. (2019): *Inside the Dark Web*. CRC Press–Taylor and Francis Group.
- POWER, M. (2014): *Drugs 2.0 The Web Revolution That's Changing How the World Gets High*. Portobello Books.
- PRZEPIORKA, W. – NORBUTAS, L. – CORTEN, R. (2017): Order without Law: Reputation Promotes Cooperation in a Cryptomarket for Illegal Drugs. *European Sociological Review*, 33(6), 752–764. <https://doi.org/10.1093/esr/jcx072>
- RITTER, I. (2019): *A büntetési gyakorlat szigorodása a kábítószer-kereskedelem esetében. Kutatási beszámoló (III/A/8.)*. Kézirat. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet.
- RITTER, I. (2020): Az ördög a részletekben lakozik 1. Az országos büntetési gyakorlat alakulása kábítószer-kereskedelem miatt indult ügyekben. *Ügyészeti Szemle*, 5. évf., 3. szám, 42–61.
<https://ugyeszsegiszemle.hu/pdf/2020-03.pdf>
- RITTER, I. (2020): Az ördög a részletekben lakozik 2. Az országos büntetési gyakorlat alakulása kábítószer-kereskedelem miatt indult ügyekben. *Ügyészeti Szemle*, 5. évf., 4. szám, 54–73. <https://ugyeszsegiszemle.hu/pdf/2020-04.pdf>
- RITTER, I. (2023): *Az online drogereskedelem hazai jellemzői. Kutatási beszámoló (II/A/12.)*. Kézirat. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet.
- SEBAKOV M. T. (2020): Kriminálitás a dark weben: illegális piacok, pedofil oldalak, terroristák és az ellenük való küzdelem. *Büntetőjogi Szemle*, 1. szám, 91–107.
<https://ujbtk.hu/dr-serbakov-marton-tibor-kriminalitas-a-dark-weben-illegalis-piacok-pedofil-oldalak-terroristak-es-az-ellenuk-valo-kuzdelem/>
- STEWART, B.: (1975): *The (updated) Last Whole Earth Catalog*. 16th Edition. Random House.
- TURNER, F. (2006): *From counterculture to cyberculture. Stewart Brand, the Whole Earth network, and the rise of digital utopianism*. Chicago: The University of Chicago Press.

- TZANETAKIS, M. (2018): Comparing cryptomarkets for drugs. A characterisation of sellers and buyers over time. *International Journal of Drug Policy*, 56, 176–186. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2018.01.022>
- UNODC (2023): *World Drug Report 2023*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>
- VAN HOUT, M. C. – BINGHAM, T. (2013): Silk Road, the virtual drug marketplace. A single case study of user experiences. *International Journal of Drug Policy*, 24(5), 385–391. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2013.01.005>